

Opinnäytetyö (AMK)

Koulutus Medianomi

Opinnäytetyön valmistumisvuosi 2019

Ossi Haapanen

SUOMIRAP-LYRIIKAN MUOTO JA MUUTOS

OPINNÄYTETYÖ (AMK / YAMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutus

Opinnäytetyön valmistumisajankohta | 32 sivua

Ossi Haapanen

SUOMIRAP-LYRIIKAN MUOTO JA MUUTOS

Opinnäytetyöni käsittelee Suomirap-lyriikan muodostumista ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Vertaan lyriikan muotoa ja sääntöjä eri kirjallisuudenaloihin etsien yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia niistä. Tarkastelen rap-lyriikan sisällössä usein käytettäviä aiheita esimerkkejä käyttäen. Kertojan muodostuminen eri artistien kohdalla vaikuttaa myös oleellisesti näkökulmaan käsiteltävistä aiheista ja esittelen otteita teksteistä, joista tämä ilmenee.

Tutkin myös lyriikan sisältöön vaikuttavia tekijöitä, kuten genren kaupallistumista, internetin kehitystä, tyylien muuttumista ja artistin vanhenemista.

ASIASANAT:

sanoma, lyriikka, rap-musiikki, sisältö

BACHELOR'S / MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme

Completion year of the thesis 2019 | number of pages 32

Ossi Haapanen

FORM AND EVOLUTION OF FINNISH RAP LYRICS

My thesis studies the formation of Finnish rap lyrics and the factors influencing it. I compare the form and rules of lyricism in different literary fields, looking for similarities and differences. I look at frequently used topics in rap content by using examples. The formation of the narrator for the various artists also significantly influences the perspective on the topics being discussed, and I present extracts from the texts that point this.

I also investigate factors influencing lyric content, such as the commercialization of the genre, the evolution of the Internet, the development of styles, and the aging of the artist.

KEYWORDS:

message, lyric, rap-music, content.

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO	5
1. JOHDANTO	6
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat	6
1.2 Aineisto	6
1.3 Tutkimusmenetelmät	7
2. MUOTO	8
2.1 Sisältö	8
2.2 Kertoja	11
2.3 Merkitys	12
2.4 Lyriikan kehitys	14
3. MUUTOS	16
3.1 Paikkakuntien erot ja vaikutus lyyriseen sisältöön	16
3.2 2010-luku ja leirien murtuminen	24
3.3 Trap	25
3.4 Internetin vaikutus	26
3.5 Markkinoinnin ja brändäämisen vaikutus	27
3.6 Muiden kielten vaikutus	28
3.7 Artistien ikääntymisen vaikutus	28
3.8 Tyylien kärjistyminen	29
4. LOPUKSI	31
LÄHTEET	32

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO

Biitti	Musiikki, jonka päälle kappaleessa on räpätty
feat.	Suom. mukana. Annetaan tunnustuts appaleessa vierailee
Flow	Räppäämisen soljuminen
Skene	Räppiä koskeva ala, sen tekijät ja kuuntelijat
Verse	Värssy, säkeistö

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Valitsin aiheen sen kiinnostavuuden ja laajan tietopohjani vuoksi. Kuunneltuani tiiviisti räppiä jo melkein 15 vuoden ajan olen pitänyt aihetta kiinnostavana ja tyylikkäänä. Ai-hetta koskevia aktiivisia keskustelufoorumeita oli 10 vuotta sitten mm. Basso ja Redrum-187, joilta rohmusin tietoa aiheesta. Keräilen edelleen musiikkia vinyylinä, ka-settina ja cd:nä ja etenkin CD:n kansilehdet olivat kiinnostavaa luettavaa. Kuunneltuani pitkään suomiräppiä, käyttämäni esimerkit lyriikasta löytyivät helposti ja muutokset ar-tistien elämässä, kotipaikkakunnat ja yhteistyöprojektien muodostuminen olivat val-miiksi tiedossa.

Vuosittain uusia rajapyykkejä rikkova suomenkielinen rap on pysynyt ajankohtaisena koko 2010- luvun ajan. Viime vuosina laajaan tietoisuuteen on noussut myös aiempaa enemmän lyyrisesti monipuolisia artisteja. Lyyrinen sisältö ja sanoma näyttävät nyt isommalle yleisölle, kuin koskaan aiemmin. Radion ja soittolistojen ulkopuolella on hur-ja määrä suomenkielistä rap-lyriikkaa, joka ei päädy kuulijoiden korviin vaikka laatu oli-sikin hyvää. Usein paikallisetkin tekijät jäävät pimentoon omilla seuduillaan vähäisen kulttuuritoiminnan vuoksi. Suosio ei kulje mitenkään laadun kanssa käsikädessä eten-kään lyyrisen osaamisen kannalta, johon tässä työssäni keskityn. Jotkut kiinnostuvat laajasta sanojen käytöstä ja jotkut haluavat musiikkinsa viihteenä. Yksi tärkeimpiä filo-sofioita itselleni räpissä on kuitenkin jo 80-luvulla Public Enemy'n kappale ”Dont Believe the Hype”, eli älä usko hehkutusta. Hehkuttamisen ja ilmiöiden aiheuttama hurmos on vahvasti osa räppäreiden statusta ja menestystarinat myyvät, mutta kulisseyssä tapah-tuu aina se kiinnostavampi juttu.

1.2 Aineisto

Lähdeaineistona käytän kirjallisuustieteen teoksia, kuten Lyhyesti sanomisen taide, Luova laji: näkökulmia kirjoittamisen tutkimukseen Mittoja, muotoja, merkityksiä ja yri-tän tunnistaa eroja ja yhtäläisyyksiä kirjallisuuden muotojen ja rap-lyriikan välillä.

Voiko jotain näin monipuolista ja elävää ilmaisutapaa yrittää ymmärtää muodon tai sääntöjen avulla ja onko rap-lyriikka urbaanin puhekielen kanssa jatkuvasti kehittyvä tyyli?

1.3 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni on kulttuurintutkimusta, jossa lyyrisyys on keskeisin käsite. Otan selvää, miten lyriikkaa kannattaa lähestyä ja mitä sääntöjä sen sisällöstä voi löytää. Toki sanojen irrottaminen kokonaisuudesta ei tee kunniaa teoksille kokonaisuuksina, mutta lyriikan kannalta olennaista ei ole rap-taustat (eli biitit/beatit). Käsittelen siksi myös räppiä puheaktina ja sen esittämiseen sisältyviä tapoja, tilanteita ja koko kertojahahmon merkityksellisyyden heterogeenistyyttä. Artisti-imago koostuu monista yksityiskohdista, kuten mm. uskottavuus, status ja sanoma, joiden taso vaikuttaa paljon artistin lyriikoiden paino-arvoon.

2. MUOTO

2.1 Sisältö

Suomiräpin lyriikka sisältää paljon aforismeja ja muodossa voi havaita paljon samankaltaisuuksia.

Aforismissa yhdistyvät vähäsanaisuus ja paljonsanovuus. Aforismi etsii tuoreita näkemisen ja sanomisen tapoja. Lajille on tunnusomaista poleemisuus, kyseenalaistavuus, yllätyksellisyys, paradoksaalisuus, oivaltavuus, muodon hioutueisuus ja -montulkintaisuus. Luonteeltaan poleemisena aforismi suhtautuu kriittisesti totunnaisiin ajatusrakennelmiin. Aforismin sisältämä väite ei yleensä ole kiistaton totuus, vaan lajin traditioon kuuluu oikeus esittää päähänpistoja ja selviä osatotuuksia.

(Freiming. 2012, 13)

Rap-musiikin sanoituksissa on pop-musiikkiin verrattuna enemmän sanoja ja niissä on aforismin tapaan usein paljon sanomaa. Myös näkökulma on usein tuore ja uudet tuulet politiikassa ja mediassa kuuluvat nopeasti rapissa. Lyriikasta kuulee usein kirjoittajansa maailmankuvaa, asennetta ja mielipiteitä.

”Ei vasenta, ei oikeeta tai väärää/ kivikautisesta kahtiajaosta epäolennaista vääntää”-Jodarok.

Aforismien tapaan sanaleikit ja oivallukset kertovat kirjoittajan monipuolisuudesta ja luovat artisti-imagoa, joka saa kuuntelijan kiinnostumaan musiikin lisäksi esittäjän mielikuvituksesta, huumorintajusta ja kyvystä havainnoida maailmaa.

”Taion kanista hatun ja yllätin ne”.

Aforismeista poiketen rap-lyriikka on kuitenkin yleistävää ja väittävää, kun taas aforismissa pääpaino on yleensä enemmän filosofis-intellektuaalinen. Artisti usein kertovat omasta näkökulmastaan (toki poikkeuksiakin löytyy), kun taas aforismit välttävät kirjoittajan henkilöimistä.

Kirjallisuus kielen imitaationa on merkki, jonka objektina ovat kulttuurissa ja yhteiskunnassa vallitsevat tavat puhua asioista ja joka asettaa ne tulkinnan kohteiksi. Kirjallisuus esittää vallitsevia tapoja hahmottaa maailmaa kielellisesti, sitä miten ihmiset puhuvat kokemuksistaan, ajatuksistaan, tunteistaan, asioistaan, toisistaan. Tekstissä erilaisia kielen muotoja voidaan tarkastella, ne voidaan asettaa rinnatusten, kontrastiin tai konfliktiin, niitä voidaan ironisoida, parodioida tai ylistää.

(Veivo, 2006, 76)

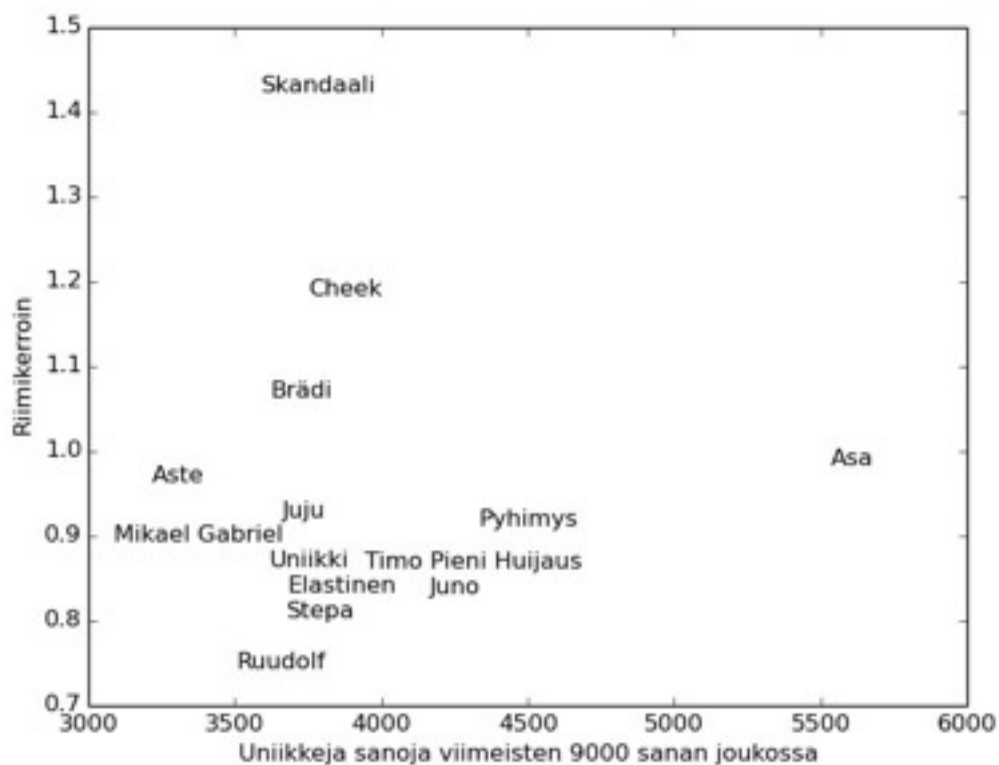
Rap-lyriikka on suoraan ihmisten kieltä tuoreeltaan ja noudattaakin lähinnä puhekielen tyyliä. Kirjallisuuden muodoista otetaan oppia, mutta ainoa varmasti edes jollain tasolla ilmenevä toistuva muoto on riimit, jotka erottavat sen puhutusta lyriikasta (spoken word). Puhekielen ja räpin keskeinen vuorovaikutus onkin ilmeistä ja erilaisten sanojen leviäminen tapahtuu nopeasti räpin välityksellä. Slangi-sanasto omaksutaan kuuntelijoiden keskuudessa helposti suosittujen artistien kielestä ja niiden käyttö elävöittää lyriikkaa.

Sanoituksissa voidaan sekoittaa vaivatta viittauksia korkeakirjallisuuteen ja heti seuraavaksi alatyylisiä karkeutta. Mieleenpainuvimpia ovat juuri räikeät yllätykset ja oivalukset. Tärkeää on myös omanlainen tapa katsoa maailmaa ja monipuolisuus on suuri vahvuus.

Intertekstuaalisuus ilmenee usein viittauksina muihin teksteihin ja se on yleistä rap-lyriikassa ja siitä voi havaita kirjoittajan vaikutteita. Vuoropuhelu muun kulttuurin kanssa vie sitä eteenpäin ja elävöittää sitä. Sitaattien ja allusion (eli aiheen ulkopuoliseen, mutta tunnetuun asiaan viittaus) käyttö auttaa kuulijaa tunnistamaan suhdetta rap-lyriikan ja muiden tekstien välillä. Intertekstuaalisuus voi olla myös tahatonta ja syntyä puhtaasti artistin tietämättömyydestä jonkin ympäröivästä elämästä keksittyjen sanoitusten yhteydestä johonkin teokseen.

Kulttuuriin viitataan myös eri viihdemuotoja tarkastellessa. Suorien skittien, eli äänileik-
keiden käyttö elokuvista, netistä ja tv-sarjoista on yleistä, mutta myös lyriikkaan päättyy
usein populäärikulttuurin ilmiöitä ja parodiointia.

Rikas sanojen käyttö on helppo mittari artistin monipuolisuuden kuvaamiseen. Aalto-
yliopiston tutkija Eric Malmi kehitti vuonna 2014 tietokone-ohjelman, joka listaa räppärit
riimien pituuden tai rikkaimman sanavaraston perusteella. Raplysaattori-niminen algo-
ritmi laskee, montako kertaa sanaa rimmataan (multiriimitely) ja kuinka monta uniikkia
sanaa räppäri käyttää viimeisen 9000 sanan joukossa.

Eric Malmin algoritmin pohjalta tehty taulukko, josta käy ilmi riimikerroin sekä uniikkien sanojen määrä: // Kuva: Eric Malmi

Lyriikan monipuolisuus kertoo artistin kyvystä havainnoida maailmaa ja tiedosta eri asioista. Suosioon tähtäävät artistit välttävät liian monipuolisia aiheita niiden vaikeuden takia. Siksi suosituimmassa musiikissa riimit ja niiden loppusointujen musikaalisuus ovat korkeammassa arvossa, kuin uniikit sanat.

Kappaleiden rakenne yleensä vaikuttaa lyriikan sisältöön, ainakin jos rakenne noudattaa tavanomaista säkeen ja kertosäkeen vuorottelua. Kertosäe usein tiivistää kappaleen aiheen ja joskus c-osassa käytetään vielä vähän lyhempää säettä tai sitten se on korvattu jollain uudella elementillä/muutoksella kappaleessa. Jotkut kuitenkin rikkovat tätä kaavaa ja tekevät kappaleita, joissa on pelkästään räppiä alusta loppuun. Yleensä kertosäkeetöntä räppiä on EP:n tai LP:n avausraitana, mutta poikkeuksia löytyy paljon.

2.2 Kertoja

Tyyli on kunkin ilmiön näkyvin ja päällimmäisin puoli, se joka erottaa sen muista saman ilmiölajin ilmiöistä.

(Saukkonen 1984, 91)

Usein kokemuksen kerääntyessä ja kirjoitustaitojen kehittyessä räppäri alkaa käsitellä asioita eri perspektiiveistä. Tarinankerronta kaikkitietävänä kertojana eli käsikirjoittajana onkin toimiva tapa kuvailla tapahtumia.

Jotkut artistit kertovat asioita omasta näkökulmastaan. Asioita itsenään tarkasteleva henkilö joutuu harkitsemaan sanoituksiaan tarkasti pitääksensä sanoituksensa johdonmukaisina ja uskottavina. Jotkut artistit ovat ottaneet kantaa myös vanhempiin teksteihinsä ja kertoneet näkökulman tai mielipiteen muuttuneen vuosien aikana.

Räppäreillä on usein myös toinen pseudonyymi erilaisia projekteja varten. Esimerkkinä rap-artisti Petos käyttää synkemmän tyylilajin kappaleita tehdessään artistinimeä Papa Rassi. Samanlaisen valinnan on tehnyt Pyhimys, jolla on Lika-Aki niminen pseudonyymi. Näissä molemmissa tapauksissa toinen pseudonyymi on tarkoitettu eri tunnetiloissa tehtyä musiikkia tai lyriikkaa varten. Petos kertoo sen olevan terapian kaltaista purkamista ja Pyhimys taas sanoo tehneensä Lika-Aki albumia krapulatiloiissa.

Räppäriä voi kertojana verrata parhaiten stand-up koomikkoihin. Molemmat käyttävät iskulinjoja ja toimivat yleisinä kommentaattoreina kaikelle ympärillä olevalle. Molemmat herättävät ajatuksia pukien ne viihdyttävään kehykseen ja yleensä kokeilevat rajoja aiheillaan. Kipeiden aiheiden käsittelemisestä syntyy usein kohuja ja herää kysymys miksi jotain aihetta ei saa käsitellä.

2.3 Merkitys

Kielen esittävän luonteen avulla tekstissä on mukana myös muita, kieleen palautumattomia semioottisia elementtejä (pukeutumis- ja käyttäytymiskoodit, vertauskuvalliset merkitykset, henkilöt ja heidän tekonsa ja keskinäiset suhteensa, jne) Tekstissä voi olla myös kieleen nähden itsenäisiä merkitseviä tekijöitä. Tässä mielessä teksti kokonaisuutena on enemmän kuin vain verbaalinen malli - se on heterogeeninen malli, joka koostuu erilaisista semioottisista järjestelmistä ja niiden elementeistä, jotka on saatettu tekstissä yhteen tilaan ja kanssakäymiseen keskenään.

(Veivo, 2006, 176)

Räpin merkityksellisyyden heterogeenisyyteen vaikuttavat esiintyjän status skenessä. Lyyrisellä panoksellaan massasta erottuneet artistit ovat niitä elementtejä arvostavien kuuntelijoiden suosiossa. Merkityksellisyys rakentuu myös henkilöbrändin kautta, jota eri artistit rakentavat eri tavoin. Kantaa voi ottaa myös musiikin ulkopuolella esiintymällä vaikka puolueen kannatusjuhlissa. Pitkään alalla olleilla on vaikutusvaltaa ja kauemmin alalla olleiden sanottavan painoarvo on paljon vahvempi, kuin vasta uraansa aloittelevalla. Räikeä kannanotto onkin vanhemmalta tekijältä rohkeaa, kun taas vähemmän kokeneella ja tuntemattomalla artistilla se esittäytyy huomionhakuksena tekona. Esimerkkinä vanhemman artistin asettama näpäytys

Artisti-nimi on myös vahvasti vaikuttava asia. Sen täytyy kuvastaa artististia ja tämän käsittelemää lyriikkaa. Artisti-nimistä, kuten Puukko-Allu tai Tuuttimörkö voi päätellä jomillaista lyriikkaa on tulossa. Nimen on myös hyvä olla mieleenpainuva ja erilainen.

Keksityissä artistinimissä, joiden semanttinen aspekti on vahvasti esillä, sisällöllä on äänteellistä nimeä tärkeämpi funktio: nimenosien merkitykset kuvaavat usein nimenkantajan konkreettisia fyysisiä tai mentaalisia ominaisuuksia, luonnetta tai tyyppillistä käyttäytymistä; nimen sisältö voi myös ilmaista sosiaalisia rooleja tai hahmojen välisiä suhteita. Sellaisissa nimissä, joissa sisältö ei transparentisti juonnu yleisistä sanoista, äänteelliset tekijät nousevat etualalle. (Bertills 2003: 396.) Esimerkkinä tästä on NCO, joka lausutaan muodossa Ensio.

Esiintyvillä artisteilla karisma nousee osaksi merkityksellisyyttä ja tunteiden välittäminen konkretisoituu live-tilanteissa. Rappäämisen taito ja vuorovaikutus ihmisten kanssa lisää artistin uskottavuutta ja tuo lyriikalle painoa.

Myös artistin lähtökohdat vaikuttavat statukseen. Ahkera omistautuminen kulttuurille yleensä tunnustetaan jossain vaiheessa, mutta tunnustuksen saamista vaikeuttaa huomattavasti jos et ole vuorovaikutuksessa muiden tekijöiden kanssa. Maaseudulla musiikin tekemisellä menestyminen on vaikeampaa, mutta yleensä maaseudulta tullut herättää laajemmin kiinnostusta koko Suomessa, kuin jokin Helsingissä koko elämänsä viettänyt.

2.4 Lyriikan kehitys

Niin tärkeä kuin viestin osuus kommunikaatiojärjestelmässämme onkin, se kaipaa tuekseen kielen musikaalista ulottuvuutta, jotta symbioottinen suhde riimien ja beatin kanssa pitäisi sanat liikkeessä. Sekä konkreettinen musiikki että verbaalinen musiikki perustuvat melodioihin ja rytmeihin, joita molempia luonnehtii tietynlainen kaksijakoisuus.

(Tuomi, 2006, 187)

Rimmaaminen edustaa musikaalista ulottuvuutta loppusointujen muodossa. Useiden tavujen pituisilla riimeillä voi saada räppäämisen kuulostamaan sulavammalta, mutta välillä se johtaa lyyrisen sisällön kömpelyyten ja lyriikan muoto ei ole enää luontevaa. Soinnun ei tarvitse olla lopussa, mutta sen on toistuttava samassa kohdassa seuraavassa tahdissa.

Flow eli räppäämisen soljuminen on myös osa musikaalista ulottuvuutta. Oikeanlaisen ääntämyksen sovittaminen taustamusiikkiin on haastavaa, etenkin kun lyyrisen sisällön luonteen pitää vastata ääntämyksen tyyliä. Esimerkiksi laiska ja rauhallinen artikulaatio ei sovi kiukkuiseen lyriikkaan, mutta se sopii rennompiin aiheisiin.

3.MUUTOS

3.1 Paikkakuntien erot ja vaikutus lyyriseen sisältöön.

Kirjallisuus ei ole sidoksissa vain kulttuurisiin juuriinsa vaan myös fyysiseen ympäristöönsä. Varhainen kirjallisuussosiologi Hippolyte Taine korosti henkisten tuotosten riippuvuutta miljööstään. Tämän käsityksen mukaan se suorastaan determinoi sivistyksen muotoja ja sisältöjä: tietynlaisessa maantieteellisessä ja henkisessä ympäristössä kulttuuri kukkii tai kasvaa kieron.

(Joensuu. 2008, 51)

2000-luvun taitteessa Fintelligensin lyötyä läpi suomenkielisellä räpillään oli ympäri Suomea jo kiinnostuttu räpin tekemisestä. Raptorin huumoriräpistä erottuva Fintelligens aiheutti myötä- ja vastareaktioita ja eri kaupungit alkoivat nostaa päätän. Kovan buumin aikana levytyssopimuksia solmittiin paljon ja suomiräp-kulttuuri alkoi muodostua. Seuraavassa luvussa käsiteltävät leirit syntyivät, mutta suomiräpissä nousi vahvasti myös lyyriseltä sisällöltään erilaisia suuntauksia eri kaupunkien välille. Ensimmäiset julkaisut vaikuttivat vahvasti nuorempiin tekijöihin ja omien lähtökohtien korostaminen onkin räpin lyriikalle ominaista.

Espoo

Suomeksi räppääminen haki 90-luvulla muotoaan ja listoilla kuului Raptorin ja MC Nikke T:n kaltaista diskoräppiä samalla kun Yhdysvaltojen hiphop herätti kiinnostuksen pienessä marginaalissa. Huumorilla höystetty diskoräppi oli teemoiltaan ja soundiltaan

erilaista, kuin vakavista aiheista kylmään rumpukomppiin räppäävä New Yorkilainen, joka puhui omana itsenään. BJD ja Raimo aloittivat suomiräpin vuonna 1996 Raimo & BJD - Raimo Joraa- kappaleella, josta kuvattiin myös musiikkivideo. ”Suoraan Olarin ostarilta... Raimo”- sanoilla alkavassa kappaleessa käsitellään artistin omia kotikulmia ja kiljun juomista. Raimon johtaman Suomi Lyriikka Tuotanto-possen eli SLT:n musiikki nousi isompaan tietoisuuteen MC Taakibörstan PA 2001- julkaisun myötä. Rehellisyys ja aitous muodostui Espoon tyyliksi ja Helsinkiin ja sinne rantautuviin viimeisimpiin trendeihin pidettiin selvää pesäeroa. Paikalliset puistot ja ostoskeskukset toimivat näyttämönä kokemuksille ja tarinoille. Edelleenkin Espoon suunnalta ei ole noussut listahittejä tekeviä artisteja vaan paikallista meininkiä 90-luvun räpin tyyleillä tekeviä artisteja esittäytyy jatkuvasti uusia. Espossa 90-luvun puolivälistä asti kehittynyt skene on poikanut kaksi uutta sukupolvea tyyliä tunnustavia tekijöitä ja uusin eli 90-luvulla syntyneet ja heidän sukupolvensa on jo kolmas sukupolvi espooräppiä.

Ajoin kalju, ostin spray kannun

Kirjoitin nimeni tiiliseinään paksusti

isolla niin että siitä saa selvää

sekä muita kovii iskulauseita

eikä tää oo mitään vitun satua

vittuile vähän aikaa niin pummaat ensiapua

(Raimo - Ostarin Rokkitähti)

Raimoa on tituleerattu muiden tekijöiden lyriikoissa suomiräpin kummisedäksi. Tyyli on karkea ja riimit eivät ole pääosassa. Omalaatuinen tyyli kehittyi ennen Suomeksi räppäämisen aaltoa ja se on vuosien ajan pysynyt samanlaisena, eikä Raimo ole hionut sitä uusien tuulien mukana yhtään sulavampaan suuntaan. Välinpitämätön asenne, paikallinen meno, päihteiden käyttö ja riimien vähyys on osa Raimon tyyliä.

Latiksen Ändi, epärehellisyyden perikuva

En halunnu mennä massan mukana, siks otti eri junan

Menkööt muut sitte vaikka intercityllä

Mul ei oo mihinkää kiire siks bissee litkin

Lähijunissa taikka linja-autoissa

Ändiin törmää baareissa ja viinakaupoissa

Pysy pois mun silmistäni

Mä karsin turhat pois niinku sihviläkin

Siksi säkin jäit ulos ringistä

(Latiksen Andy - Latiksen Ändi)

Latokaskea edustava Latiksen Andy on Espoon toista sukupolvea. Sama kiukkuinen asenne, paikallisuus ja päihteet ovat edustettuna lyriikoissa. Latiksen Andy käyttää enemmän riimejä ja osa niistä on sijoitettu muualle kun säkeen loppuun.

Näin se Espoossa tehdään

Jos et tiennyt niin me kierrokselle mennään

Aluekeskukseen, jossa lennän matalalentoo

aikakaudest toiseen, kolmas sukupolvi Espoo-räppii

nollast sataan Boltin laitta eli pirun äkkii

(Phunky Mr. Olavi - Matinkylästä Maailmalle)

Phunky Mr. Olavin lyriikassa kuuluu myös paikallisuus, mutta asenne on rennompia ja rauhallisempiä. Aluekeskukseksi Espoon kutsuminen juontaa juurensa Raimon lyriikoihin.

Oulu

Oulussa ensimmäiset julkaisut olivat Leijonan *Herra MC* (2002) ja *Viinaa, huumeita ja väkivaltaa* (2004) joiden sisältö oli synkkää tarinointia kaidasta polusta. Suurempaan tietoisuuteen pohjolan kylmät aiheet nousivat viimeistään *Julma Henri & Syrjäytyneet - Al-Qaida Finland*-albumilla, joka nauttii klassikkostatusta. Päihdeongelmien, syrjäytymisen ja rikosten inhorealistinen kuvailu ei kuitenkaan saanut ihannoivaa sävyä vaan päinvastoin aiheita käsiteltiin toteavasti ja uskottavasti mässäilemättä sisällöllä. Synkkiä tyylejä jatkoi mm. Puukko-Allu, joka vastasi *Al-Qaida Finlandin* beateista.

Höristäppä korvias ja istu alas tuoliin

Hyvinvointivaltiol on nurjakin puoli

Mis jengi makaa paskana rappukäytävässä

Kun rahat on doupattu nii eletään nälässä

No vittuoks ruuasta ku ei ees nälän tunnetta

kaikki on hyvin tai ainakin euforinen tunnelma

(Leijona -Trippi mun messissä)

Leijonan lyriikoissa havainnoidaan huumeongelmia ympärillä ihannoimatta ja rehellisesti. Näkökulmassa on huomioitu miten huumeongelmaiset kokevat asiat ja miten se ulkopuoliselle näyttäytyy.

Kannan taakkaani aukiolla,

Kuin Jeesus aavikolla.

Ensimmäinen päivä en ehdi edes ajatella.

Kun riivaajani vittuilee mulle mun kampeista,

Istuttaa mun päähän ajatuksia miten mun pitäis olla.

Hetkessä mun maailma on hajalla,

Hukkaan itseni nelkyt yötä radalla.

(Julma Henri & Syrjäytyneet - 020107)

Julma Henrillä on runollisempi lähestymistapa. Kappaleessa käsitellään oman pään sisäisiä riivaajia ja artisti usein kertoo asioista ensimmäisessä persoonassa. Julma Henri käyttää paljon enemmän vertauskuvia ja pään sisäistä maailmaa, kun taas Leijonalla on enemmän yleisen tarkkailijan rooli ja yksityiskohtaisempia tarinoita.

Kilipäitä viillellään

Rillipäitä lyödään tiilellä

Ei pysytä viileenä enää

Kun kerran sattuu niiden sattumien takii

Kääntöveitsi povaris, mannen moraalil, stikkaan

Hautajaisis soimas slovarit ankeet

Pikkubroidis siirty mikin varteen

Hylkää kanteen

Valitsee puolen

Karma pitää lopust huolen

(Retale, Panama Rayo - Grillijonon sankari)

Retale kertoo Panama Rayon kappaleella katuväkivallasta kokijan näkökulmasta. Rii-
mittely sointuu välillä muuallekin kuin loppuun ja maalaileva tyyli käsittelee myös jälki-
seurauksia, mitä tapahtumista voi seurata ja sekoittaa mahdollisesti jotain tositarinoita
mukaan.

Tampere

Tampereella oli pitkään jo 90-luvun puolella räppäreitä, mutta Seremoniamestarin *Omin Sanoin* (2000) ja Flegmaatikkojen *Läheltä ja Kaukaa* (2001) saivat suuren huomion maanlaajuisesti ja kaupungista ponnisti iso määrä räppäreitä. Kukkoileva näyttäminen kuului musiikissa, mutta erityisen huomionarvoista oli multiriimien määrä. Monen peräkkäisen sanan rimmaamista monta kertaa pidettiin arvossa ja sen toimiminen myös sisällöllisesti vaati kirjoitustaitoa. Myös humoristinen ja hauskanpitoa korostava sisältö oli vahvasti läsnä.

Oon huolel jurris alle puoles tunniss
kun on oma pullo vasemman puolen puntis
Oon tuore kundiks, tullu juoden pummiks
yks bisse päättyy puolen Suomen rundiks
(Idän Ihme - Pelkkää Plussaa)

Jo 2005 vuonna Idän Ihme (nykyään käyttää omaa nimeään Kalle Kinos) erottautui edukseen pitkillä rimmailuillaan ja päihteidenkäyttö näkyi artistin lyriikoissa.

Mä rullaan mun nissanissa
Näytän mistä kana sekä kissapissaa
Vähä päälle 30 mittarissa
ajan hitaasti, enkä tsekkaa pissaliisaa
(Silkinpehmee, Supreme Team - Passaa tohon käteen)

Silkinpehmeä muodosti Kalle Kinoksen kanssa Supreme Team-nimisen duon ja Silkinpehmeä myös arvossa samankaltaista tyyllittelyä. Humoristisena ja menevänä henkilönä esittäytyminen kuuluu tamperelaisten räppäreiden lyriikoissa.

Mikrofonis aikamoinen konkistadori
 Kotibileis kaadan vedet bongista booliin
 puristan myrkky-kaktuksesta tortillaan soosit
 ei katetta kortilla ja se on kroonist
 (Ghetto Juuhan - Räppiklassikoit)

Ghetto Juuhan on vähän nuorempaa polvea Tampereen räppäreistä, mutta samankaltainen humoristinen, menevä, pitkiä ja monta kertaa rimmaava lyriikka toistuu hänenkin tyyliinsään.

Lappi

Lapissa päästiin heti vuosituhanen taitteessa vahvasti mukaan suomiräpin tekemiseen. Tulenkantajat ja Ezkimo ponnistivat skeneen käyttäen vahvasti omaa murrettansa, joka aiheutti ihastusta ja vihastusta. Murteen käyttäminen kuuluu nykyäänkin tekijöillä, kuten Talonpoika Lallilla ja Stepalla. Murre onkin kuulunut Lappiräpissä jo yli 20 vuotta ja muiden maakuntien murteita ei juurikaan kuulu räpissä. Lapin kaukainen välimatka kuuluu musiikissa myös maanläheisempinä aiheina ja alan trendien vuorovaihtuksen vähäisyyden vuoksi aiheita uusimpia suuntauksia ei ole sotkettu Lapin soundiin. Suomessa on myös yksi saamen kielellä räppäävä artisti Ailu-Valle.

Basauttavaa vaikutusta niinko kyy kö meikä omaa
 Plus pokkaa, Soppa mikkiin rokkaa
 Rollon kollit on koolla

Pikkulapset parkuu jos tää biisi radiossa rullaa

Isi ja äiti kirvaa, Rollon kollit vaan jullaa

Täällä sylet hampaita ko herneitä

Kuuntele nyt näitä perkeleitä

Nää jannut ei oo terveitä

(Soppa, Tulenkantajat - Rollofunk)

Rollofunk on kiistaton Rovaniemesta kertova klassikkokappale. Tulenkantajat oli funk-bändi, jossa oli jäsenenä räppärit Hannibal & Soppa, jotka myöhemmin jatkoivat räpin tekemistä duona 2010-luvun alkuun asti. Duo ajautui kuitenkin erilleen Soppa-päihdeongelmien ja levy-yhtiön rahojen kavalluksen vuoksi.

Täällä jätkät ei tykkää oikee mistää

Silti ne huutaa lissää lissää

No ei se auta ku pistää

Silti ne huutaa lissää lissää

(Stepa - Lissää)

Sodankyläläinen Stepa käyttää edelleen murretta räpeissään. Stepan lyyrisessä tyyllisessä on vahvasti mukana myös omintakeinen hölmöys.

Se on siinä kinthaalla lähtiskö pimphlaan

Ku homma on niin kova että hamphaita särkee

Häätyys päässä emännän kanssa kimphaan

Alama tinttaan vaa mikä muu on muka tärkeä

Kilpisen disko, jalkoja viskoo

Voihan baaritiskilläki fisuja kiskoo (No eipä vissii)

Joko sie pilkit?

Mie vaan silmiä leppuutan hä poka

Ääh, äläpä ala siinä ettuilla

(Talonpoika Lalli - Pilkin)

Talonpoika Lalli edustaa nuorempaa polvea ja tyyli korostaa edeltäjiään enemmän murretta. Artistinimen mukaisesti räppäri ammentaa myös vahvasti maalaisromantiikasta pohjoisella näkökulmallaan.

3.2 2010-luku ja leirien murtuminen

Vuosikymmenen alussa oli suomiräpin kenttä jakautunut kahteen eri leiriin tekijöiden ja levy-yhtiöiden vuoksi. Ensimmäinen leiri oli mainstream eli ”tirehtöörin”. Rähinä Recordsin radioystävällisempi popimpi soundi, jossa kuului isosti Yhdysvaltojen viimeisimpien räppiaaltojen tyylien vaikutus. Trendien mukainen ja lyyriseltä sisällöltään helposti pu-reskeltava räppi oli jo silloin todella suosittua ja kesähitit olivat vuoden 2008 jälkeen olleet räppiä. 2009 kesähitti oli Aste - Poikkeus Sääntöön, 2010 Kymppilinja - Minä ja 2011 JVG- Häissä. JVG:n menestyminen mursi kuitenkin nämä leirit.

Toinen leiri oli ”puunhalaaja” eli lyyriseen sisältöön panostanut siipi. MONSP Recordsin ja 3rd Railin kaltaisten levy-yhtiöiden artistit eivät tehneet leipätyökseen räppiä ja soundimaailma oli joko perinteistä 90-luvun räppiä, yhtyeen kanssa sävellettyä musiikkia tai sitten jotain kokeellisempaa. Musiikillinen anti, kantaaottavuus ja lyyrinen monipuolisuus oli levytyssopimuksen saaneiden artistien prioriteetti, eikä niinkään kaupallinen menestyminen. 2010-luvun alussa myös vaihtoehtoisempi musiikki oli paljon marginaalisempaa ja kulttuuriin perehtyneiden henkilöiden suosiossa.

Näiden kahden eri leirin pesäero oli huomattava. 10 vuoden aikana Fintelligensin aloitettua suomeksi räppäämisen uusi aalto olivat kuppikunnat kerenneet muodostua jo pitkään. Uusien artistien oli kosiskeltava jompaa kumpaa laitaa. Vaikutteiden kärjistyminen kahteen ääripäähän kuitenkin oli kulttuurin ja musiikin kannalta hedelmällinen maa. Musiikilla elantoa havittelevat tyypit hakeutuivat soundillaan tiettyyn lokeroon ja taas lyyrisellä osaamisellaan panostavat henkilöt joutuivat panostamaan entisestään erottuakseen edukseen jo kovaksi hiotussa tasossa puunhalaajien puolella.

JVG mursi nämä leirit menestyksellään. MONSP Records julkaisi keväällä 2011 Mustaa Kultaa- esikoisalbumin, joka oli urheiluteemoillaan ja lähtökohdiltaan eri kulmasta tehtyä räppiä. Duo oli jotain näiden leirien välistä ja kaupallinen menestys oli MONSP Recordsille ennätysellinen. Monet MONSP Recordsin artisteista, jotka olivat olleet tiiviissä yhteistyössä JVG:n kanssa huomasivat massojen kiinnostuksen ja välimaaston kahden leirin välillä. Uusi suomiräpin kanssa varttunut kuuntelijakunta ei ollut enää yhtä konservatiivista. Vuosien aikana kuilu kapeni ja viimeisen silauksen antoi uuden trap-soundin rantautuminen, joka sekoitti pelin lopullisesti.

3.3 Trap

Vuoden 2013 aikana Yhdysvalloissa päätään nostanut trap vaikutti parin vuoden viiveellä myös Suomeen. Atlantassa Dirty South- tyylilajista polveutunut alalaji otti nopeasti haltuun koko genren ja Roland Tr-808 rumpukoneen inspiroiva hi hat rollien ja terävän virvelin käyttö kuuluu nykyään valtavirtapopissakin.

Lyyrisesti trapista tuli punkin kaltainen kapinoiva ilmiö. Kappaleita alettiin rakentamaan beatin päälle, eikä sanottavan tarvinnut enää olla mitään mielenkiintoista tai oivaltavaa. Auto-tunen käyttö levisi kertosaäkeistä rappeihin tuomaan melodisuutta ulosantiin ja helpottamaan istuvuutta taustaan ja räpättyjen sanojen määräkin vähentyi huomattavasti. Tärkeään elementtiin trap-kappaleissa nousi myös ad-libien käyttö, joka tarkoittaa huudahduksia ja ääntelyjä, joiden tarkoituksena on lisätä tunnelmaa kappaleeseen.

Myös provosointi on osa trap-lyriikkaa ja provosoivat sanoitukset herättävät tarvittua huomiota. Uho ja asenne on edelleen läsnä, mutta sen kohteena ei ole yhteiskunnan rakenteet vaan vanhan räpin asenteet.

Tullakseen kirjailijaksi on ylhäältä hallittava sosiolekti, mutta myös löydettävä persoonallinen tapa puhua, idiolekti. Kirjailija tarvitsee oman äänen. Tässä tilanteessa hän joutuu kapinoimaan ideologioiden ja iskulauseiden diskursseja vastaan. Hänen on pidettävä kiinni ”äidinkielestään” itsenäisestä ilmaisustaan ja omintakeisesta tyylistään. Samalla hänen on pystyttävä kommunikoimaan yhteisönsä kielellisellä pääomalla ja tavoittamaan lukijansa.

(Niemi. 2000, 133)

Trap herätti kiinnostuksen myös konemusiikkia arvostavien keskuudessa ja energiset taustat ja helpot hokemat kertosäkeissä muuttivat keikkojen muotoa. Ennen arvossa pidetty liveinä räppääminen jäi pois ja jotkut trap-artistit soittavat musiikkinsa playbackina. Keikoilla perinteinen käsien heiluttelu ja tasainen nyökkytely vaihtui moshpitteihin ja artistin hyppäämiseen yleisöön.

3.4 Internetin vaikutus

Internet ja laaja kirjoittamisen laji, jota kutsun verkko-proosaksi - johon voidaan laskea mm. online-keskustelut, blogit ja fiktiot - on muuttanut tilanteen. Lukijan ja kirjoittajan tiivis suhde sekä aiempaa spontaanimpi kirjoittaminen korostavan genreä luovana muotona.

(Niemi-Pynttari. 2006, 130)

Internetin ja suomalaisen räpin yleistymisen tapahtuivat käsikädessä ja sitä auttoivat keskustelufoorumit (basso, redrum-187) ja Irc-Gallerian musiikki-yhteisöt. Irc-Gallerian suosio jätti MySpacen varjoonsa suomalaisten keskuudessa, mutta artisteille ja etenkin beattien tekijöille alusta poiki yhteistöitä ulkomaille. Suomalaisena vastineena MySpacelle toimi Mikseri, josta pystyi lataamaan kappaleita helposti. Aikakausi jätti vaikutuksen musiikkiin ja nykyäänkin heikolla tuotannollisella laadulla tehtyä musiikkia nimitetään mikseri-räpiksi.

Kun kirjoittaja kehittää itselleen roolin verkossa, hänen hahmonsa on aina jollain tavalla tyypitelty. Nämä tyypit syntyvät erilaisten tyyli-lajien myötä: eroottista proosaa kirjoittava pseudonyymi luo erilaisen tyyppin itsestään kuin satiirisesti elämää tarkasteleva hahmo. Kirjoitetun tekstin erityinen mahdollisuus on nimenomaan tämä liikkumavara, vapaus luoda erilaisia mielikuvia siitä millainen kertova hahmo on.

(Niemi-Pynttari. 2006, 77)

2010- luku ja sosiaalinen media siirtivät suurimman osan kommunikaatiosta muutaman yrityksen alustoille ja huomattava osa keskustelufoorumeista menetti suosionsa. Sosiaalinen media loi seuraajien ja tykkäysten määrällä pelattavan statuskilpailun, joka säteili räpin trendiin ja lyriikkoihin. Instagramin, snapchatin ja youtuben aiheuttamat julkikikset pystyivät kääntämään tuhannet seuraajat striimituloiksi suhteellisen helposti tuotettavalla musiikkigenrellä. Tällaisessa tilanteessa henkilöbrändi vaikuttaa enemmän kun lyyrisen sisältö ja se puoli jää heikoksi. Myös trendejä ja meemejä alettiin käyttää hyväksi tekemällä nopeasti jostain ilmiöstä kappale ennen muita.

3.5 Markkinoinnin ja brändäämisen vaikutus

Cheekin murrettua rajoja kaupallisilla saavutuksillaan avautui rap-muusikoille kysyntä, jota ei ollut aiemmin ollut. Cheekin lopetettua on noussut suuri määrä artisteja, joiden lähtökohdat musiikin tekemiseen ovat elannon ansaitsemiseen tähtääviä, eivätkä kult-

tuurillisia. Aiemmin kulttuurista kiinnostuneiden harrastajien ylläpitämä skene muuttui ja musiikin ajatteluun kasvoi 2010-luvulla ja suurimpana kärsijänä on ollut lyyrinen sisältö. Sanaston laajuus, viittaukset, politiikka ja epämiellyttävät asiat vähenevät.

3.6 Muiden kielten vaikutus räpin kieleen

Englanninkielen lainaaminen on yleistä suomenkielisessä lyriikassa englanninkielisen räpin suuren vaikutuksen vuoksi, mutta myös muut kielet vaikuttavat. Röpissä maahanmuuton vaikutus kuuluu jo ainakin pääkaupunkiseudun musiikissa. Somalin kielestä tullut wallah (suom. vannon) on käytetty usein.

3.7 Artistien ikääntymisen vaikutus lyriikkaan

Vanhetessa ihminen alkaa vierastaa nuoruutensa jyrkkyyttä eikä iän karttuessa aina ehkä täysin allekirjoita nuoren itsensä näkemyksiä. Kenties ajattelukin hakeutuu ”kohti avointa muotoa”, kun todellisuus alkaa olla ”tarkkailtavissa niin pelkkänä kuin suinkin”.

(Anhava 1948-1979, 211)

Artistin vanheneminen kuuluu usein myös lyriikassa. Aikuistuminen tai jopa humoristisesti suoraan vanhuuden käsittely ovat yleisiä aiheita.

Oon nii vanha et en kuule mitään, täh?

Ennen kun istun, suust kuuluu äh

(LempiJoe, Pietari - Vanhuus feat. LempiJoe, Jodarok)

Ikääntyessä oon muuttunu diplomaattisemmaks
Tsetti on vaihtunu autoon ja euro vaihtunu femmaks

(Tuomio & Kone - Turpa Auki)

Lasten saaminen on vaikuttanut oleellisesti kirjoittajien näkökulman laajentumiseen heidän havainnoissa maailmaa uusin silmin lastensa kautta. Se heijastuu myös artisteihin itseensä ja sisältö voi muuttua kevyemmäksi. Joillakin leipätyökseen musiikkia tekeillä artisteilla riskien ottaminen soundillisesti ja sisällöllisesti vähentyy huomattavasti, kun on perhe elätettävänä.

Huokausten huoneesta huilaan

Kirjastoon tai stadikalle uimaan

Laituri aurinko, mökki, perhe

Nauru, bisse, rehti verse

(Heikki Kuula - Näin sen piti mennäkin)

3.8 Tyylien kärjistyminen

Alan kehittyessä ja artistien käsitellessään eri teemoja musiikissaan syntyi paljon eri aiheita käsitteleviä kappaleita. Näiden aiheiden käsittely synnytti 2010-luvulla sukupol-

ven kirjoittajia, jotka erikoistuivat vahvemmin johonkin tiettyyn aiheeseen ja siitä tuli vahva osa artisti-imagoa. Aiheiden esittäminen kärjistyi ja ennen artistien pelätessä tietynlaista leimaa se omaksuttiin ja vietiin pidemmälle. Rap-hahmojen luominen onkin yleisempi lähestymistapa, kuin hankkia tunnustusta monipuolisena kirjoittajana.

Aiheet ovat kärjistyneet huomattavasti 2010-luvun aikana. Kun aiemmin päihdeongelmia ja väkivaltaa kuvailtiin inhorealistisesti ja toteavaan sävyyn, nyt niitä käsitellään ihannoivaan sävyyn provosoiden, jonka tarkoituksena on herättää huomiota. Huumeidenkäyttöä ihannoivia artisteja on useita ja esimerkiksi kannabiksen käyttämiselle on omistauduttu artisti-nimeä myöten. Aiheiden käsitteleminen on myös muuttunut avoimemmaksi ja kuuluu jopa huumeiden myynnistä kertovina kappaleina tai omakohtaisina kokemuksina kovista huumeista.

Tunteiden purkaminen on myös vahvasti osa joidenkin artisti-imagoa. Vaikeiden ihmissuhteiden käsittely ja rakkaus on kasvanut yksittäisistä biiseistä kokonaiseksi alagenrekseen, jolla on omat artistinsa.

Vahvasti korostunut aihe viimeaikoina on ollut muoti ja eri vaatemerkkien ja trendien käsittely. Tuotteistetumpaan suuntaan muuttuneessa musiikissa vähemmälle huomiolle ovat jääneet mahdollisesti ärsyttävät aiheet, kuten politiikka. Kantaaottavuus ja poliittisten rakenteiden kritisointi on huomattavasti harvinaisempaa kuin 10 vuotta sitten. Public Enemy'n kaltainen "Fight the Power" näkökulma ei kuulu ainakaan tällä hetkellä suosituimpien artistien keskuudessa. Vastavirtakulttuurista tuli valtavirtaa viimeistään vuoden 2018 Emma-gaalassa, jossa rap-musiikki oli huomattavan ylliedustettuna.

4.LOPUKSI

Lyyristä muotoa oli vaikea tutkia, koska en lähtenyt rajaamaan aineistoa esimerkiksi tiettyihin artisteihin vaan käsittelin koko skeneää. Aiheesta sai kuitenkin nivottua hyvän paketin tietoa lyyrisen kentän kehittymisestä ja mitkä asiat siihen vaikuttivat. Koko alan heterogeenisyyteen vaikuttavien asioiden monipuolisuus on kasvanut hurjasti ja jatkuu kasvuaan jatkuvasti.

Vuosikymmenen vaihteen räpin musikaalinen ja lyyrinen anti vaikutti olennaisesti maailmankuvaani ja makuuni. Yli 10 vuotta vanhemmilla kirjoittajilla on iän tuomaa varmuutta, elämäkokemusta ja perspektiiviä, jonka vuoksi kuuntelen enemmän vanhempia kirjoittajia kuin ikäisiäni.

En osannut odottaa räpin kasvamista näin suureksi, joten todella vaikea ennustaa mihin suuntaan se menisi tulevaisuudessa. Lyyrisen nokkeluuden, oivallusten ja opettamisen määrä on itseä nuoremmilla tekijöillä todella vähäistä ja nyt melodisuus ja kivat aiheet ovat kovassa huudossa.

Jokin tässä ylitarjonnassa tulee kääntymään itseään vastaan, mutta todella vaikea keksiä mikä se on. Positiivinen ilmiö on podcastien suosio. Helpon ja yksinkertaistetun viihdeohjelmien keskustelun, tubettajien ja lyyrisesti heikon räpin aikana ihmisten kiinnostus pidempiä keskusteluja kohtaan on kasvanut. Tiedonjano on edelleen hengissä ja hyvä juttu myös lyriikan kannalta.

LÄHTEET

Anhava, T 1948-1979 - Todenkaltaisuudesta. Helsinki: Otava

Bertills, Yvonne 2003: Beyond identification. Proper Names in Children's Literature. Turku: Åbo Akademi Univeristy Press.

Freiming, S. 2014. Lyhyesti sanomisen taide. Helsinki: Avain

Joensuu J. 2008. Luova laji: näkökulmia kirjoittamisen tutkimukseen. Jyväskylä: Atena

Leino P. 2002. Mittoja, muotoja, merkityksiä. Helsinki: SKS

Niemi J. 2000. Kirjallinen elämä. Vammala: Tietolipas

Niemi-Pynttari R. 2006. Verkkoproosa. Helsinki: Ntamo

Saukkonen P. 1984. Mistä tyyli syntyy? Helsinki: WSOY

Tuomi P. 2006. Poeettinen korrektius. Tampere: Sanasato

Veivo H. 2011. Portti ja polku -Tutkimus kirjallisuuden semiotiikasta. Helsinki:
SKS